

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Dierenwelzijn in de melkveehouderij: De koe centraal Lesmateriaal & informatie voor docenten

Deze les is bedoeld voor studenten in het MBO en HBO. In de les gaat het over het welzijn vanuit de koe gezien. De les kent drie onderdelen:

1. Wat is dierenwelzijn en hoe meet je dat? Met daarbij informatie over de systematiek van Welfare Quality.
2. Inzoomen op melkkoeien: wat is dierenwelzijn voor een koe? Welke aspecten kun je meten?
3. Verder inzoomen op mens-dier relatie in melkveehouderij: Hoe kun je stressvrij omgaan met de melkkoe? En wat levert dat op?

De les bestaat uit een achtergrondartikel voor de leerlingen waarin deze drie onderdelen uitgelegd worden. Daarnaast zijn voor elk onderdeel een aantal achtergrondmaterialen en video's beschikbaar. Ook worden in deze docentenhandleiding ideeën gegeven voor opdrachten en voor discussie in de klas. Voor het derde onderdeel is een apart opdrachtenblad beschikbaar.

Dit informatieblad en het lesmateriaal voor studenten is ook beschikbaar als pdf, met links naar alle genoemde video's en dossiers, via:

www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/leermateriaal.htm

of

www.wur.nl/nl/Project/Onderwijsmaterialen-Dierenwelzijn.htm

1. Leermaterialen over dierenwelzijn in het algemeen & Welfare Quality

Basiscursus Dierenwelzijn <http://cursus-dierenwelzijn.dierenwelzijnsweb.nl/>

De basiscursus bevat veel achtergrondinformatie over gedrag, gezondheid, voeding, huisvesting en ethiek. Aan het einde zit een toets. Deze cursus is opgezet voor MBO 3 en 4, maar is ook geschikt als introductie op het onderwerp voor HBO studenten.

Dossier - Welfare Quality: meten van dierenwelzijn

<http://www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/showdww/dossier-Welfare-Quality-Meten-van-dierenwelzijn.htm>

Dit dossier bevat oa extra informatie over de onderdelen van de Welfare Quality systematiek.

Artikel: Welfare Quality meet dierenwelzijn eenduidig:

<http://edepot.wur.nl/232723>

Boek - Improving farm animal welfare : science and society working together: the welfare quality approach: <http://library.wur.nl/WebQuery/groenekennis/2028065>

Engelstalige factsheets diverse diersoorten vanuit Welfare Quality project:

<http://www.welfarequality.net/everyone/41858/5/0/22>

Bericht – Congres: Welzijn vanuit het dier gezien

<http://www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/show/Welzijn-vanuit-het-dier-gezien.htm>

Bericht - Welzijn is te meten aan de dieren zelf

<http://www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/show/Welzijn-is-te-meten-aan-de-dieren-zelf.htm>

Discussie-opdracht: Hoe ga je om met dierenwelzijn?

Video – Minimumregels of maximaal comfort?

<https://youtu.be/HXys4xepCB4?list=PLI9zhgqM2P10kQ0J5YnJjP9aCAzpVcrFO>

Deze korte video laat twee veehouders zien met een verschillende insteek. De één voldoet aan de regels, maar niet meer dan dat. De ander gaat voor het maximale comfort van zijn koeien. Deze video kan als basis dienen voor een discussie over hoe ver je als veehouder wilt gaan. De video vormt ook een goede overgang van het onderwerp dierenwelzijn in het algemeen naar het inzoomen op welzijn bij melkvee in het bijzonder.

2. Leermaterialen over (het meten van) welzijn bij koeien

Video - Melk van blije koeien - Dierenwelzijn in beeld

<https://www.youtube.com/watch?v=Oa3aV3fz4AE>

Goede introductie op het onderwerp dierenwelzijn bij melkkoeien. Deze video gaat ook in op het maatschappelijk belang van dierenwelzijn en legt de vier principes van Welfare Quality bij melkvee goed uit.

Video – Minder melk of pensverzekering?

<https://youtu.be/GPOOavEU3IY?list=PLI9zhggM2P10kO0J5YnJP9aCAzpVcrFO>

Deze korte video gaat in op een praktische keuze bij het produceren van melk. Geef je veel krachtvoer om meer te produceren en neem je daarbij het risico op pensverzekering? Of geef je vooral (goed) ruwvoer en neem je een lagere productie voor lief? Ook deze video is voer voor discussie.

Dossier welzijn melkvee:

<http://www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/showdww/dossier-welzijn-melkvee.htm>

In dit dossier worden de belangrijkste (oorzaken van) welzijnsproblemen bij melkvee besproken. Welzijnsproblemen bij melkvee hangen grotendeels samen met moederloze opfok, overbezetting, gladde en harde vloeren, gebrek weidegang, onevenwichtige voeding en onthoornen. Het dossier kan als belangrijke informatiebron dienen voor diverse opdrachten voor studenten.

Video welzijnsmonitor: <https://youtu.be/Kktlv7gciYg>

In deze video komen ook adviseurs en melkveehouders aan het woord, die via de methode van Welfare Quality naar hun dieren kijken. Kan een eye-opener zijn voor studenten.

Opdracht: Meten van welzijn aan koeien

Hiervoor is een apart opdrachtvel beschikbaar. De student beschrijft het welzijn van een individuele koe. Eerst aan de hand van de eerste indruk en zijn of haar gevoel bij het dier. Daarna aan de hand van achtergrondinformatie over de behoeften en het gedrag van koeien en de aspecten die van belang zijn in de Welfare Quality aanpak. De student reflecteert vervolgens op het eventuele verschil tussen de eerste indruk en de conclusie uit de monitoring.

Artikel - Watervoorziening vaak blinde vlek:

<http://edepot.wur.nl/348167>

Artikel - Locomotie sleutel in welzijn:

<http://edepot.wur.nl/353763>

Artikel – Koe laat zien of ligbox voldoet:

<http://edepot.wur.nl/350542>

Bericht – Diergericht kijken levert positieve bijdrage

<http://www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/show/Diergericht-kijken-levert-positieve-bijdrage-aan-dierenwelzijn.htm>

Bericht – Bestaande gegevens goede voorspeller welzijn melkvee

<http://www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/show/Bestaande-gegevens-goede-voorspeller-welzijn-melkvee.htm>

Onderwijsmateriaal Welzijnsmonitor Vleeskalveren

www.wur.nl/nl/Project/Onderwijsmaterialen-Dierenwelzijn.htm

(achterin ideeën voor opdrachten)

3. De mens-dier relatie bij melkkoeien

Dossier - Stressvrij omgaan met de koe:

<https://www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/showdww/Stressvrij-omgaan-met-de-koe.htm>

Dankzij een stressvrije relatie tussen veehouder en zijn koeien kan het bedrijfsrendement toenemen. In het buitenland is aangetoond dat dit kan leiden tot wel 10% meer melk en 42% minder kreupelheden. Dit kan al snel duizenden euro's per jaar opleveren. Maar hoe zorg je voor makkelijk en voorspelbaar vee? Waarom is er zoveel verschil tussen bedrijven, situaties en mensen? Wat heeft de koe nodig om rustig en voorspelbaar te zijn? En wat is de rol van de veehouder hierin? In dit dossier worden de belangrijkste factoren in stressvrij omgaan met melkvee besproken. Het dossier kan daarom als goede bron dienen voor opdrachten voor de studenten.

Artikel - Stressvrij omgaan met koe goed voor koe en veehouder:

<https://www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/show/Stressvrij-omgaan-met-koe-goed-voor-koe-en-veehouder.htm>

Artikel – Omgang boer met koe lastig te scoren:

<http://edepot.wur.nl/359466>

Opdracht mens-dier relatie bij melkkoeien

Lees dit **informatieblad** - Aandachtspunten Stress & Angst:

<http://edepot.wur.nl/312770>

En bekijk deze (Engelstalige) **video** – Flight Zone & Point of Balance:

https://youtu.be/o1_mA9dWc8I

Maak naar aanleiding van informatieblad en video een korte handleiding voor stalmedewerkers over het opdrijven van koeien. De handleiding mag een tekst of een video zijn. Aspecten die aan bod moeten komen:

- Welke stressfactoren zijn belangrijk als je op de juiste manier met koeien om wilt gaan?
- Om welke redenen is het belangrijk om op de juiste manier koeien op te drijven? Noem ook redenen die te maken hebben met de bedrijfsresultaten;
- Waar zit het balanspunt van de koe en hoe maak je er gebruik van?
- Wat is de vluchtzone van de koe en hoe ga je daar mee om?

Contactpersoon

Marko Ruis

Onderzoeker Wageningen Livestock Research

T 0317 480646

E marko.ruis@wur.nl

De Elst 1, 6708 WD Wageningen

Postbus 338, 6700 AH Wageningen

www.wur.nl/livestock-research